
Kronika.

Przegląd Historyczny 56/3, 548-552

1965

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

W październiku 1964 r. wyszedł w Londynie pierwszy numer angielskiego kwartalnika „Middle Eastern Studies”. Kwartalnik zajmować się będzie tematyką ekonomiczną i polityczną, historią prawa, religii, literatury Turcji, Persji, Izraela i arabskich krajów Afryki Północnej od XVIII w. Pierwszy numer przynosi między innymi artykuł badacza polskiego Łukasza Hirszowicza „Rasistowskie Niemcy i plan podziału Palestyny”.

W 1961 r. w ČSRS rozpoczęto prace nad 3-tomową historią narodowowyzwoleńczej wojny czechosłowackiego narodu (1938—1945). Tom I ma obejmować okres od czasów Monachium do połowy 1941 r., tom II do połowy 1944 r., tom III do maja 1945 r. W pracach przygotowawczych bierze udział 300 historyków. Redaktorem całości jest O. J a n e č e k.

Numer ostatni (57) ze stycznia 1965 „Revue d'histoire de la deuxième guerre mondiale” poświęcony jest w całości problemom ekonomicznym i socjalnym związanym z II wojną światową i jej skutkami (m. in. problemy ruchów ludnościowych, zatrudnienia itp.).

Od 15 do 16 maja 1965 odbyło się w Saint-Cloud kolokwium zorganizowane przez paryską École Normale Supérieure, poświęcone historii społecznej. Dyskutowano zagadnienia metodyczne, źródłoznawcze, oraz stosunek historii społecznej do dziedzin pokrewnych. Referat wstępny wygłosił E. L a b r o u s s e.

Ukazał się tom 85 (seria I) „Archives parlementaires” obejmujący lata 1787—1799. Zawiera on materiały posiedzeń francuskiego Zgromadzenia Narodowego z okresu od 14 lutego do 2 marca 1794: „Recueil complet des débats législatifs et politiques des Chambres françaises”.

W ubiegłym roku toczyła się bardzo ożywiona dyskusja dotycząca tak zwanego „azjatyckiego sposobu produkcji”. Kwietniowy numer „La Pensée” (1964) przyniósł artykuł wprowadzający Ch. P a r i n a „La mode de production asiatique. Une étape nouvelle dans une discussion fondamentale” oraz komentowany przez Ferencza Tökeia wybór tekstów zatytułowany „La mode de production asiatique dans l'oeuvre de K. Marx et F. Engels”. W numerze październikowym (1964) opublikowano artykuł S w a t - C a n a l e ' a — specjalisty w dziedzinie historii Afryki — „Les sociétés traditionnelles en Afrique tropicale et le concept de mode de production asiatique”.

W Anglii ukazał się dokonany przez E. J. H o b s b a w m a wybór tekstów K. Marksa, poprzedzony szerokim wstępem autora. Tytuł książki: „Pre-Capitalist Economic Formations”. Dyskusja znajduje się w pełnym toku.

W związku z przypadającą w 1969 r. 500 rocznicą śmierci Erazma z Rotterdamu Holenderska Królewska Akademia Nauk przygotowuje kompletne wydanie dzieł wybitnego humanisty.

Soziographisches Institut Uniwersytetu we Frankfurcie nad Menem opublikował pod kierunkiem prof. Ludwika Neundörfera „Atlas social et économique des régions de l'Europe”. Praca zawiera sto map. Ukazują one zarówno strukturę społeczną i ekonomiczną poszczególnych krajów, jak i przemiany i tendencje ewolucyjne w życiu gospodarczym.

23 maja 1964 odbyła się w Lozannie międzynarodowa konferencja naukowa na temat magii i czarnoksiężstwa w XVI i XVII wieku. Referaty wygłosili: H. Meylan (Lozanna) i R. Mandrou (Paryż).

Od 4 do 9 maja 1964 obradowała w Budapeszcie konferencja poświęcona historii monarchii Austro-Węgierskiej w latach 1900—1918. Pierwsza z konferencji dotycząca Austro-Węgier obradowała w 1955 r. w Pradze — dyskutowano wtedy główne problemy rozwoju kapitalizmu w monarchii; druga w Budapeszcie w 1958 r. poświęcona była dziejom gospodarczym i społecznym poszczególnych regionów Austro-Węgier; obecna — trzecia konferencja w Budapeszcie omawiała kryzys i upadek monarchii habsburskiej. Przybyli uczeni z 11 państw. Dyskusja przebiegała w dwóch kierunkach. Z jednej strony uczeni krajów socjalistycznych krytykowali tezę o „ponadnarodowym państwie” Habsburgów, które i dziś mogłoby stać się formą współżycia narodów Europy środkowej, z drugiej strony dyskutowano odrębności rozwoju gospodarczego i społecznego poszczególnych części monarchii.

Erik Molnár, prawnik, historyk i filozof, 16 grudnia 1964 r. ukończył siedemdziesiąty rok życia, pełnego wspaniałych osiągnięć naukowych, żywej działalności pedagogicznej, społecznej i politycznej. Profesor uniwersytetu, członek Węgierskiej Akademii Nauk, laureat Państwowej Nagrody im. Kossutha, jest dyrektorem Instytutu Nauk Historycznych Węgierskiej Akademii Nauk oraz prezesem Węgierskiego Towarzystwa Historycznego. Do dziś dnia bierze również czynny udział w życiu politycznym kraju jako poseł do parlamentu.

Po ukończeniu studiów uniwersyteckich został wykładowcą akademii prawniczej w Kecskemét. Już wówczas, w początkach lat międzywojennych, w warunkach wzrastającego nacisku kontrrewolucyjnych rządów ówczesnych Węgier, Erik Molnár w swych pracach naukowych starał się ukształtować marksistowską naukę historyczną, historię gospodarczą, elementy ekonomii politycznej jak również filozofii. Prace naukowe, mające zdecydowanie marksistowski charakter, publikował na łamach legalnego komunistycznego czasopisma „100%” oraz innych postępowych czasopism („Társadalmi Szemle”, „Korunk” i „Gondolat”), często używając pseudonimów, m. in. Erik Jeszenszky, István Pálfi, Lajos Szentmiklósy. W roku 1928 Erik Molnár wstąpił do nielegalnej Komunistycznej Partii Węgier, od tego momentu biorąc czynny udział w życiu politycznym. Jesienią 1944 roku, gdy działania wojenne przeniosły się na terytorium Węgier, a w Debreczynie organizowały się pierwsze instytucje władzy ludowej, Erik Molnár jako jeden z reprezentantów Komunistycznej Partii Węgier wziął udział w pracach Tymczasowego Zgromadzenia Narodowego, a później Tymczasowego Rządu Narodowego. Od chwili powstania Tymczasowego Rządu Narodowego, nieprzerwanie aż do 1956 roku brał udział w pracach rządu, jako minister opieki społecznej, spraw zagranicznych i sprawiedliwości. Był również przez pewien czas ambasadorem w Związku Radzieckim. Stojąc na czele Sądu Najwyższego brał czynny udział w likwidacji wypaczeń prawnych z okresu kultu jednostki. Prócz tego od 1944 roku jest przewodniczącym węgierskiej sekcji Międzynarodowej Unii Międzyparlamentarnej.

Intensywna działalność polityczno-społeczna ściśle wiąże się z żywą pracą naukową i organizacyjną. Erik Molnár współdziałał w pracach organizacyjnych reaktywowanej Węgierskiej Akademii Nauk, Uniwersytetu Budapeszteńskiego i węgierskich towarzystw naukowych. Brał udział w pracach władz Akademii, obejmując stanowisko przewodniczącego Komisji Nauk Historycznych Akademii, od 1949 roku pełniąc także funkcję dyrektora Instytutu Nauk Historycznych Akademii. W latach następujących po tragicznych wydarzeniach 1956 roku, będąc przewodniczącym Węgierskiego Towarzystwa Historycznego, kierował pracami

reorganizacyjnymi Towarzystwa w kształtowaniu i umacnianiu jednolitego frontu historyków marksistów.

W ciągu minionego 20-lecia spod pióra E. Molnára wyszło wiele cennych artykułów, książek i przyczynków. Na szczególną uwagę zasługują prace nad dziejami społecznymi średniowiecznych Węgier, wytyczające kierunki badawcze współczesnej mediewistyki [„A magyar társadalom története az őskortól az Árpádkorig”. Budapest 1945 (Dzieje węgierskiego społeczeństwa od czasów najdawniejszych do Arpadów): „A magyar társadalom története az Árpád-kortól Mohácsig”, Budapest 1949 (Dzieje węgierskiego społeczeństwa od czasów Arpadów do Mohácsa); „A magyar nép őstörténete” Budapest 1953 (Prehistoria ludu węgierskiego)].

Cennym wkładem w historyczną naukę węgierską są rozważania nad gospodarczymi problemami współczesnego kapitalizmu [„A jelenkori kapitalizmus nehány problémája”, Budapest 1959 (Niektóre problemy współczesnego kapitalizmu)], jak również stanowiąca podsumowanie teorii historiozofii praca „Dialektikus materializmus ét társadalomtudomány”, Budapest 1962 (Materializm dialektyczny i nauka społeczna).

Z okazji jubileuszu siedemdziesięciolecia E. Molnára czasopisma „Századok” (organ Węgierskiego Towarzystwa Historycznego) i „Történelmi Szemle” (organ Instytutu Nauk Historycznych) poświęciły mu osobne zeszyty.

Podwójny zeszyt (1 i 2) za rok 1963 „Archivio Storico Italiano” jest poświęcony w całości 400 rocznicy Soboru Trydenckiego. Zawiera on prawie wyłącznie dokumenty dotyczące działalności Soboru w latach 1561—1563.

Od 28 marca do 10 kwietnia odbywał się w Rawennie XII międzynarodowy kurs poświęcony kulturze i sztuce raweńskiej i bizantyńskiej, zorganizowany przez Uniwersytet Boloński. Wygłoszono ponad trzydzieści referatów dotyczących głównie architektury i sztuki kościelnej. Między innymi: „Kościoły Konstantynopola z wieku Komnenów” (S. Eyice), „Kościoły skalne Kappadocji” (N. Thierry), „Mozaiki i freski Konstantynopola” (S. Beltini), „Warsztaty kamieniarskie w Rawennie” (G. C. Susini).

W styczniu 1964 r. w ZSRR uroczyste obchodzono siedemdziesięciopięcioletnie Wasilija Wasiliewicza Struwe, historyka i filologa, badacza dziejów Starożytnego Wschodu, jednego z twórców radzieckiej szkoły historii i filologii ludów Starożytnego Wschodu. Uczony jest kierownikiem Oddziału Starożytnego Wschodu w Instytucie Narodów Azji AN ZSRR, kierownikiem katedry historii Starożytnego Wschodu na Uniwersytecie w Leningradzie oraz redaktorem naczelnym „Wiestnika Driewniej Istorii”.

21 września 1964 odbyła się w Moskwie naukowa konferencja poświęcona 100 rocznicy I Międzynarodówki. Konferencja ta została zorganizowana przez Akademię Nauk, Wyższą Szkołę Partyjną przy KC KPZR i Instytut Marksizmu-Leninizmu. Referat wstępny pt. „Ogólno-historyczne znaczenie I Międzynarodówki” wygłosił P. N. Pospiełow. Wygłoszono ponadto 4 referaty, m. in. poświęcony problemom periodyzacji historiografii dotyczącej I Międzynarodówki.

W Państwowym Uniwersytecie Turkmeńskim w Aszchabadzie obradowała we wrześniu 1964 r. konferencja poświęcona 40-leciu Turkmeńskiej SRR i Komunistycznej Partii Turkiestanu. Konferencję otworzył rektor uczelni B. Palwanowa. Słowo wstępne wygłosił minister oświaty TSRR T. Atajew. Referaty dotyczyły powstania Republiki w powiązaniu ze zdobyciami Wielkiej Rewolucji Październikowej, roli KP Turkiestanu, dróg rozwoju Republiki w minionym 40-leciu — szczególną uwagę przywiązywano do problemów rozwoju nauki i literatury.

Czwarta konferencja poświęcona problemom historii klasy robotniczej obradowała w Kostromie w końcu 1964 r. Wygłoszono 22 referaty. Żywą dyskusję wywołał referat P. G. Andrejewa: „W. I. Lenin i specyfika historycznego rozwoju Rosji”. Następną, piątą z kolei konferencja przewidziana jest na rok 1965 w Kirowskim Instytucie Pedagogicznym.

Ukazał się pierwszy tom „Historii państwa i prawa Azerbejdżańskiej SRR”. Jest to zbiorowa praca obejmująca lata 1917—1920. Centralnym problemem tomu pierwszego jest budowa i umocnienie się władzy radzieckiej w Baku, w walce z kontrrewolucją.

*

19 maja 1963 zmarł w wieku lat 83 Sir Maurice Powicke, profesor historii na Uniwersytecie w Oxfordzie, wybitny angielski historyk-mediewista, autor prac z zakresu historii kultury europejskiej i monografii wydarzeń politycznych, m. in. „Christian Life in the Middle Ages” (1935), „Universities of Europe in the Middle Ages” (1936), „History, Freedom and Religion” (1938), „King Henry III and the Lord Edward” (t. I—II, 1947).

9 września 1963 zmarł w wieku lat 68 Ernst H. Kantorowicz, wybitny amerykański mediewista pochodzenia niemieckiego (urodzony w Poznaniu). Zmarły był autorem cennych prac, m. in.: „Friedrich der Zweite” (t. I—II, 1927—30), „Laudes Regiae. A Study in Liturgical Acclamations and Mediaeval Ruler Worship” (1946 i 2 wyd. 1958), „The King's Two Bodies. A Study in Mediaeval Political Theology” (1957; praca nagrodzona przez Mediaeval Academy of America). Obszerne wspomnienie poświęcone pamięci zmarłego zamieszcza E. Salin w „Historische Zeitschrift” t. CIC, 1964, zesz. 3.

20 grudnia 1963 zmarł Sir Alan Henderson Gardiner (ur. 1879), jeden z twórców angielskiej egiptologii, znawca hieroglificznego pisma egipskiego, autor m. in. fundamentalnej pracy o gramatyce egipskiego pisma klasycznego („Egyptian Grammar”, Oxford 1927).

4 stycznia 1964 zmarł w wieku lat 80 Paul Lehmann, wybitny niemiecki mediewista i historyk literatury, m. in. autor prac „Pseudo-antike Literatur des Mittelalters”, Berlin 1927; „Mittelalterliche Büchertitel”, München 1953; „Erforschung des Mittelalters. Ausgewählte Abhandlungen und Aufsätze” t. I—III, Stuttgart 1959—1960.

10 marca 1964 zmarł Maurice Pillet (ur. 1881), archeolog, badacz dziejów Starożytnego Wschodu, uczestnik i kierownik wielu ekspedycji archeologicznych w Palestynie, Syrii (m. in. w latach 1927—31 w Dura Europos) i Egipcie, autor licznych publikacji wykopalisk oraz prac monograficznych.

22 marca 1964 zmarł w Paryżu Georges Contenau (ur. 1877), historyk, badacz dziejów świata starożytnego, konserwator i kierownik działu starożytności w Luwrze; autor wielu prac z zakresu dziejów m. in. Asyrii, Babilonii, Fenicji i państwa Hetytów.

21 kwietnia 1964 zmarł w wieku lat 86 Edmond Vermeil, profesor Sorbony, wybitny historyk-germanista. Zmarły zajmował się głównie historią nowożytną Niemiec.

W roku 1964 zmarł Armand Delatte (ur. 1886), francuski historyk religii, filolog klasyczny, badacz dziejów świata starożytnego, członek zagraniczny École française d'Athènes.

10 lipca 1964 zmarł Alfons Dain, francuski bizantynolog, wydawca tekstów źródłowych i autor licznych prac naukowych.

5 września 1964 zmarł w wieku 70 lat wybitny arabista radziecki E. A. Bielajew. Zmarły zajmował się przede wszystkim islamem w okresie średniowiecza. Jego główne prace: „Rola kapitału handlowego Mekki w historii rozwoju islamu” (1930), „Historyczno-socjologiczna teoria Ibn-Chalduna” (1940), „Muzułmańskie sekciarstwo” (1957). Był ponadto autorem rozdziałów poświęconych historii państw islamu w wielu podręcznikach historii powszechnej. Bielajew był wychowawcą i pedagogiem licznej grupy arabistów radzieckich.

31 grudnia 1964 zmarł w Chichester J. A. Williamson. Był autorem wielu prac poświęconych kolonialnej ekspansji Anglii w XVI i XVII wieku. Jego pierwsza publikacja „Maritime Enterprise, 1485—1558” ukazała się w 1913. Najważniejsza, sumująca dorobek praca J. A. Williamsona to „A Short History of British Expansion”.

W dwudziestą rocznicę zgonu w obozie Dora-Nordhausen Marceliego Handelsmana (1882—1945) w dniu 20 marca 1965 w Instytucie Historycznym UW odbyło się zebranie naukowe z zagajeniem prof. Tadeusza Manteuffla i odczytem prof. Aleksandra Gieysztoro pt. „Marceli Handelsman jako mediewista”, po czym prof. Mieczysław Michałowicz podzielił się swoimi wspomnieniami o M. Handelsmanie z pobytu w obozie koncentracyjnym.